

כתישה במכתשת

שני מיני מכתשות הן, אחת גדולה ואחת קטנה. וכמה מיני כתישות הן, יש כותשים כל חיטה לשנים או לשלושה, ועושים מאכל הנקרא חילקא או דייסא. ויש הכותשים כל חטה לארבעה, ועושים מאכל הנקרא טיסני.

ושנינו בברייתא, "אין עושים טיסני ביום טוב, ואין כותשים במכתשת". ולכאורה שני דברים סותרים הם. "אין עושים טיסני", משמע דווקא טיסני אין עושים, כי טרחתו מרובה, שכל חטה נחלקת לארבעה, אבל חלקא ודייסא עושים. "ואין כותשים במכתשת", משמע שאין כותשים כלל, אף לא לחילקא ודייסא. ושנינו ברייתא נוספת המחלקת בין גדולה לקטנה, "אין כותשין במכתשת גדולה, אבל כותשין במכתשת קטנה" שעשויה לתבלין, וכשכותש בה חיטים, הרי זה שינוי, וכתישה שאינה כדרכה.

לדעת אבני – כך הוא ביאור הברייתא הראשונה, "אין עושים טיסני" כלל, לא במכתשת גדולה ולא במכתשת קטנה. ושאר דברים "אין כותשים במכתשת" גדולה, אבל כותשים במכתשת קטנה. והברייתא השניה דברה בשאר דברים.

ולדעת רבא – כך הוא ביאור הברייתא הראשונה, "אין עושים טיסני", והסיבה לכך, כי "אין כותשים במכתשת" כלל. ואם כן, לא רק טיסני אסור, אלא גם שאר דברים אין כותשים, והסיבה שלא אמרו רק "אין כותשים במכתשת" ואנו נדע שהכל בכלל, כי אם כן, היה מקום לטעות, שהכוונה למכתשת גדולה, לכן אמרו תחילה "אין עושים טיסני", לומר לך, בכל דבר שנעשית אין כותשים, [ולאו דווקא טיסני, אלא נקטו דוגמא לאחד הדברים הנעשים בכל מכתשת], ומזה תלמד שבכל מכתשת אין כותשים, בין גדולה בין קטנה. וכל זה לאותם שיש להם עבדים^א, ואם יראו אותם העבדים מזלזלים לכתוש בקטנה, יכתשו גם בגדולה. אבל במקום שאין לחוש לכך, דווקא בגדולה אין כותשים, אבל בקטנה כותשים. והברייתא השניה דברה במקום כזה.

רב פפי נזדמן לבית מר שמואל, הביאו לו דייסא לאכול ולא אכל.

לעולם אסור כלשון שני, דאזלינן לחומרא, אף על גב דבשל סופרים הלך אחר המיקל, הואיל ולכל אחד ואחד יש קולא וחומרא מכל צד עבדינן לחומרא. ומיהו שומין מותר לתקנם ביום טוב בלא שנוי, מפני שמתקלקלין ביותר אם יעשה אותן מערב יום טוב. ועוד דאמרין דרוח רעה שורה עליהן כשנחננין בלילה. [ומיהו מהאי פייסקא לא נפיק לן מידי דהא קיימא לן כשמואל בסמוך דכל הנדוכין נדוכין כדרכן ... [תוס']].

^א תוסי' פירשו שכן היה בארץ ישראל.